

ETT FOLK SOM EJ VILL DÖ

DEN SLOVENSKA NATIONALITETEN HÅLLER PÅ
ATT UTPLÅNAS

Av *ILLYRICUS*

ATT Jugoslavien berett axelmakterna större bekymmer än något annat ockuperat land torde vara allmänt bekant. Nästan dagligen innehålla tidningarnas utrikessidor meddelanden om de blodiga repressalier, varmed ockupationsmyndigheterna och deras vasallförvaltningar förgäves söka undertrycka frihetsrörelsen och »likvidera» de kämpande patriotgrupperna.

Men över Jugoslaviens nordvästra hörn, det lilla alplanet *Slovenien*, har, alltsedan de militära operationerna på Balkan slutförts våren 1941, en olycksbådande tystnad lägrat sig. Något enstaka telegram om massarkebuseringar eller denationaliseringsåtgärder är allt vad som hörts om slovenernas öden. Orsaken därtill är uppenbar. Slovenien utgör nämligen för närvarande inte ett för sig förvaltadt, ockuperat område, inte ens en formellt halvautonom provins som till exempel Böhmen-Mähren; det har delats mellan Tyskland, Italien och Ungern och administrativt inkorporerats i dessa länder som en integral del av dem. Det är alltså inte att undra på att liksom en järnridå dragits ned för den slovenska scenen. Slovenerna själva ha emellertid hemliga kommittéer i sina större städer, som genom rapportörer på olika platser insamla informationer om vad som tilldrar sig i landet.¹

Inalles synas slovenerna uppgå till 1,8 miljoner, varav en tredjedel även före detta krig levt under tyskt, italienskt eller ungerskt välde. Det är alltså ett av Europas minsta folk — om man nu överhuvud skall anse dem som ett folk för sig och icke blott som en stam eller gren av det sydslaviska. De tala ett med serbokroatiskan mycket närbesläktat språk — det skiljer sig från detta

¹ Efterföljande uppgifter äro sammanställda dels ur tysk-italienska tidningsuppgifter, dels ur uppgifter som slovenier utanför Slovenien fortlöpande hopsamlat.

knappast så mycket som danskan från svenskan, utan snarare som norskt landsmål från norskt riksmål. Slovener, som äro verk-samma i t. ex. Belgrad, behöva sålunda inte lära sig serbiska, utan börja mycket snart automatiskt tala språket med lätt brytning.

Men även om slovenerna äro ett litet folk, vars existens knappast är känd av den europeiska allmänheten, äro de dock i hög grad förtjänta av vårt intresse — och vår medkänsla. Det är ett idogt och bildningstörstande, mycket fridsamt men samtidigt frihetsälskande folk, som har en högre levnadsstandard och står på en högre genomsnittlig kulturnivå än något annat folk i Sydosteuropa. De ha ett mera utvecklade sinne för objektivitet och proportioner, större organisationsförmåga och mera benägenhet för samarbete än övriga folk i denna del av världen. Författaren till dessa rader har en längre tid bott i Slovenien och personligen besökt alla delar av deras lilla land, till vilket han är knuten genom många personliga vänskapsband. Sällan träffar man på den europeiska kontinenten ett folk som gör ett så genomkultiverat intryck; framför allt imponeras man av folkbildningsarbetet, de många boklådorna och lånebiblioteken; mängden av tidningar, tidskrifter och annan litteratur på slovenska nådde före kriget förbluffande stora upplagor. Den högt utvecklade kooperationen och det intensiva utnyttjandet av varje tumsbredd produktiv jord befästa de starka intrycken.

Ursprungligen torde slovenerna ha utgjort en del av det sydslaviska enhets- eller urfolk, som under medeltiden över Karpaterna och Pannoniska slätten sökte sig ned mot Medelhavet. Att de historiskt kommo att vandra en annan väg än de övriga stammarna synes sedan ganska tidigt ha lett till en språklig differentiering. Redan på 900-talet torde slovenska språket ha varit klart utformat och tydligt avvikit från den gamla balkanslaviskan — därom vittna de s. k. Freisingerdokumentet, en religiös skrift av år 1000, som är en av de överhuvud äldsta bevarade skriftliga urkunderna på något slaviskt språk; och slovenskan har sedan dess inte förändrats avsevärt. Man kan tämligen noga fastslå när slovenerna togo sitt land i besittning; det skedde mellan 590 och 610. Nästan omedelbart synas de olika stammarna ha sammanlutit sig till en lös statlig enhet, den halvt legendariska konungen Samos stora rike. Efter Samos död föll riket emellertid sönder; under de närmaste seklerna synas slovenerna ha brett ut sig åt alla håll, och spridd slovensk bosättning förekom ända upp i trak-

terna av Wien och Salzburg och åt sydväst långt ned på Poslätten. Framför allt expanderade de emellertid österut, där de befolkade alpernas småkulliga förland.¹

Någon ny slovensk statsbildning uppstod däremot inte; slovenerna kommo att växelvis stå i beroende av frankiska, bajerska och slutligen österrikiska feodalfurstar — de hade också några egna, såsom grevarna av Celje, vilka tidvis nådde viss makt och inflytande — allt inom ramen av först det tysk-romerska, senare det habsburgska riket. Intressant är att reformationen snabbt vann gehör bland slovenerna. Den nedslogs emellertid eftertryckligt av katolska kyrkan. Den gången brändes all existerande litteratur på slovenska språket på bålet, varvid stora kulturvärden gingo till spillo — precis som i våra dagar, 400 år senare. Den gången var emellertid förföljelsen inte riktad mot det slovenska språket som sådant, endast mot protestantismen, som också i stort sett utrotades. En enda gång återfingo slovenerna ett visst slags självständighet. Det var i samband med Napoleonkrigen, då den franske kejsaren 1809 skapade »Illyriska provinserna» med slovenernas metropol, Ljubljana, som huvudstad och marskalk Marmont, hertigen av Ragusa, som furste. Med Napoleons fall störtade Illyrien samman, Wienkongressen sammanförde området åter med Habsburg, till en början som »Illyriska konungariket», sedan uppdelat på österrikiska kronland; slovenerna utgjorde hela befolkningen i Krain, större delen av den i södra Steiermark och södra Kärnten. Efter världskriget anslö sig slovenerna i dessa områden frivilligt till Jugoslavien; Kärnten, där den tysktalande befolkningen hade övervikt, öpterade dock för Österrike, varvid även en del distrikt med slovensk majoritet följde med.

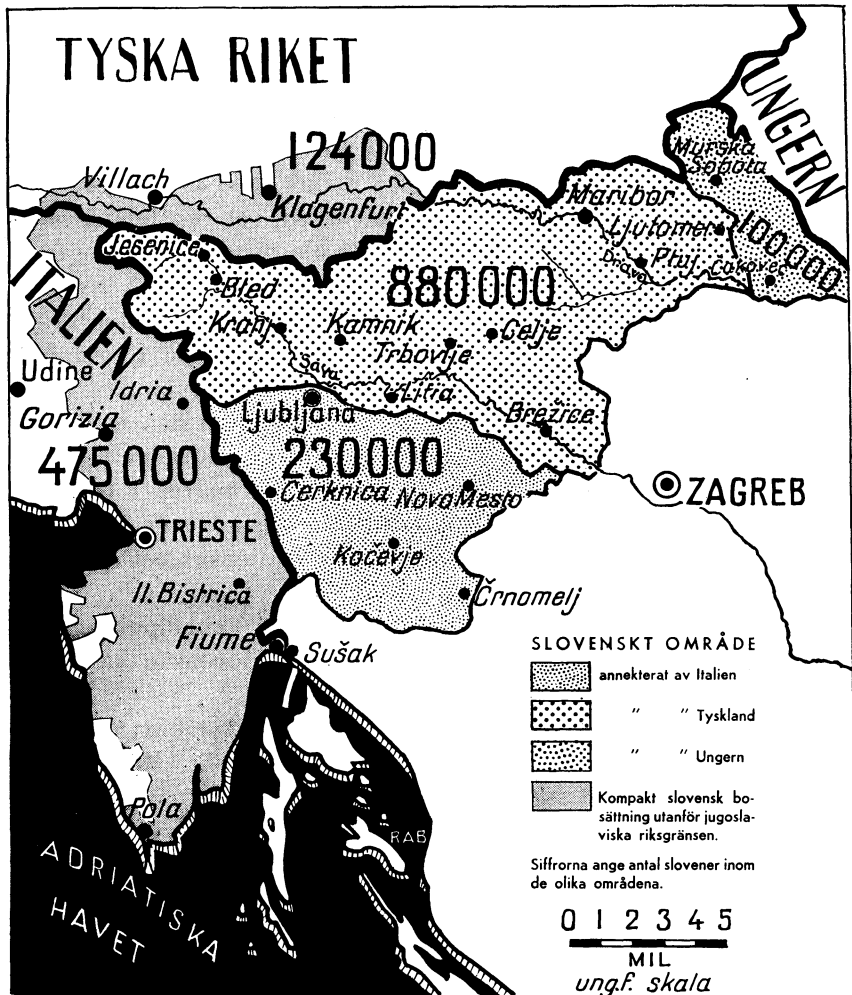
Inom jugoslaviska rikets ram hade slovenerna för första gången på ett årtusende — bortsett från den illyriska episoden — vunnit sin frihet. Men tusen års germanskt feodalt övervälde hade inte förmått utplåna deras nationalitet, de hade aldrig låtit assimilera sig, inte ens ytligt germanisera sig utan hade med enastående

¹ Senare invandrade dit serbokroater som av turkarna trängts undan från Balkanhalvöns centralare delar, assimilerades av slovenerna och blandade sitt språk med deras; så uppstod den »kajkaviska», slovenskan närstående dialekten av serbokroatiskan. I själva verket har befolkningen i Kroatiens kärnland, Hrvatsko Zagorje, bygden omkring Zagreb, ett slovenskt urskikt; den består av kroatiserade slovener ehuru den numera räknar sig som kroatisk; av den ursprungliga kroatiska stammen, som talade »tsjakaviska», återstå blott några obetydliga spillror i Istrien på en del öar vid norra Adriakusten.

segghet bevarat sitt språk, sina sedvanor, sin folkliga kultur och sitt nationella medvetande. I Jugoslavien fingo de nu full likställighet med övriga folkelement, och deras inflytande på statsledningen var mycket, kanske opropotionerligt stort. Slovenien utgjorde faktiskt en liten stat i staten. I hela det slovenska området — efter 1929 en administrativ enhet under namn av Dravska Banovina, Dravabanatet — var slovenskan officiellt språk vid sidan av, eller snarare framför serbokroatiskan: i kyrkorna och inför rätta, i skolorna och i pressen användes praktiskt taget uteslutande slovenska. Inte något som helst försök gjordes att undertrycka den slovenska folkstammens särprägel, snarare befrämjades den av statsmakterna. Slovenernas starka ställning inom det jugoslaviska riket baserades naturligtvis även på att deras land inte bara kulturellt utan också ekonomiskt var den högst utvecklade delen av riket; 40 % av Jugoslaviens kolbrytning härrörde från området, som också levererade betydande kvantiteter bly- och zinkmalm och överhuvud var det starkast industrialiserade området i Jugoslavien.

Men endast $\frac{2}{3}$ av det slovenska folket fick njuta friheten inom Jugoslaviens gränser; den återstående tredjedelen var uppdelad mellan Italien, Tyskland (Österrike) och Ungern. I Italien funnos sålunda enligt slovenernas egen statistik 475,000 slovenner. Italienerna uppgåvo naturligtvis en lägre siffra: 300,000. Därvid är emellertid att märka att den slovenska befolkningen i Italien alltså sedan fascismens genombrott varit utsatt för en intensiv denationaliseringspolitik. Jag har själv i bil genomkorsat alla delar av deras italienska bosättningsområde och fått det intrycket att praktiskt hela Istriens befolkning är slovensk (med undantag av en del av stadsbefolkningen vid kusten), likaså större delen av befolkningen mellan Isonzo och jugoslaviska gränsen (provinsen Gorizia, slov. Goritsa) och en betydande del av befolkningen i östra delen av provinsen Udine, ja, man träffar slovensk bosättning nästan ända fram till Venedigs portar. Och i Triest är slovenska synbarligen modersmålet för en stor del av stadens befolkning; slovenerna själva säga »lågt räknat en tredjedel». Men deras läge var inte gynnsamt, sannolikt utgjorde slovenerna i Italien före detta krigs utbrott Europas hårdast undertryckta nationella minoritet; bl. a. deporterades samtliga deras ledande personligheter och överhuvud ett stort antal intellektuella till Lipariska öarna eller andra koncentrationsläger.

I norr levde de 125,000 slovenerna i Kärnten däremot under

relativt drägliga förhållanden — på den österrikiska republikens tid. Sedan Österrike införlivats med Tyskland förvärrades situationen även här. På den ungerska sidan gränsen funnos blott ett mindre antal slovensker, cirka 6,500, som man givetvis försökte madjarisera.

Så snart de militära operationerna våren 1941 i huvudsak slutförts, uppdelades Slovenien mellan Tyskland, Italien och Ungern. Tyskland tog naturligtvis lejonparten, hela området norr om Savafloden, alltså nedre Steiermark och övre Krain. Men gränsen följer inte floden — söder om denna ha tyskarna försäkrat sig om en del

viktiga brohuvuden, sannolikt främst av militära skäl, men möjligen också av ekonomiska. Ett av distrikten söder om Sava, Litija, äger nämligen värdefulla blymalmsförekomster. Överhuvud ligga samtliga gruvor och mineralförekomster av värde — däribland det stora Zagorje-Trbovlje-Hrastnik koldistriktet med Trbovlje (Trifail)gruvorna, som före kriget gav 2,5 milj. ton årligen, bly- och zinkgruvorna vid Mezjitsa och antimonfyndigheterna i Trojana — liksom de viktigaste åkerbruksdistrikten inom den av tyskarna annekterade zonen. Den räknar 880,000 invånare och har uppdelats i två gau: Untersteiermark och Oberkrain. Italien fick det glesare befolkade, skogrikare nedre Krain med 230,000 invånare och kallar det nu »provinsen Ljubiana» (efter slovenernas huvudstad Ljubljana som ligger inom den italienska zonen), medan Ungern fick ett hörn i nordost, området norr om Savas biflod Mur, Prekomurje, med 90,000 invånare. I och med att denna uppdelning genomförts, befinna sig nu över en miljon slovenier under tyskt välde, 700,000 under italienskt och närmare 100,000 under ungerskt.

Omedelbart efter landets styckning började kapplöpningen om vem som snabbast skulle kunna utplåna den slovenska nationaliteten. Tyskarna leda med gott försprång.

Syftet med den tyska politiken i Slovenien har varit att så snabbt och fullständigt som möjligt förtyska land och folk. Man går till och med så långt att man helt enkelt inte vill erkänna det slovenska folkets existens; dess förhållande till Tyska riket bestämes »av befolkningens övervägande germanska blod (!) och av den uppgift i rikets tjänst som denna gränsbygd har att fylla», heter det. Och i ett upprop, som ledaren för Heimatsbund i Steiermark i oktober 1942 publicerade i Marburger Zeitung, utropar han: »Ni äro inga slovenier! Ni äro ett led i den tyska folkgemenskapen.» Den som kan tala tyska och trots detta använder *en främmande dialekt* (!) behandlas som sabotör och uteslutes ur den tyska folkgemenskapen. Kan man det inte, så är det bara att lära sig det så fort som möjligt: »en miljon slovenier kan ju inte begära att 100 miljoner tyskar skall lära sig deras 'dialekt', heter det».

Tyskarna ha lagt sig till med den jord som slovenerna under tusen år brutit och odlat, bebyggt och bebott. Den första och viktigaste åtgärden vidtogs omedelbart som tyskarna satt sig i besittning av landet. Med stöd av ett dekret, utfärdat redan i maj 1941, konfiskerades jord och överhuvud fast egendom, som innehades av slovenier, till förmån för tyska riket och i avsikt att

befästa tyskheten i landet. Konfiskationen omfattade inte bara statlig, kommunal och privat egendom utan även all sådan, tillhörande katolska kyrkan och dess religiösa ordnar, kloster och fromma stiftelser. Därmed var grunden lagd för förtyskningspolitiken.

Nästa led i förtyskningen var bortförandet av slovener. Så snart de militära operationerna slutförts, deporterades 41,000 slovener, särskilt sådana som voro i jugoslavisk statstjänst eller gjort sig kända som nitiska jugoslaviska patrioter. Kort därpå evakuerades hela befolkningen — omkring 65,000 personer — i kretsarna Brezjitse, Krsjko och Litija¹, ävensom en del av invånarna i de större städerna såsom Maribor, Celje, Ptuj och Kamnik och på Karavankernas sydsluttningar, inalles ett tiotusental. Dessutom deporterades ytterligare 10,000 slovener från Kärnthen; senare ha också en hel del anhöriga till guerillakrigare deporterats. De deporterade fingo endast 12 timmars frist att göra sig resklara och tillätos inte att föra med sig mer än 25 kilo personliga effekter och en penningssumma, till värdet motsvarande 25 svenska kronor. I regel splittrades familjerna, så att fäder sändes med en, mödrar med en annan, barn med en tredje transport; ingen fick veta vart hans anhöriga fördes. Destinationen torde i allmänhet ha varit Polen, men en del fördes också till det inre av Tyskland.

I deras ställe inflyttades »folktyskar» från Bessarabien och Sydtyrolen, t. o. m. rikstyskar, väsentligen från Thüringen. Och i juni 1942 kunde gauleitern för Untersteiermark, dr Überreither, vid ett besök hos de inflyttade tyska kolonisterna med glädje konstatera »sin tillfredsställelse med de lyckade åtgärderna, vilka kröntes med uppbyggandet av ett starkt tyskt fäste vid rikets sydgräns, åtgärder som — ehuru de vilka drabbats därav kanske kunna finna dem hårda — skola skänka lycka och välstånd åt kommande generationers tyskar».

Det är inte att undra på att många flydde hellre än de inväntade tvångsevakuering eller deportation. Inalles 38,000 slovener uppges sålunda våren 1941 ha lämnat sitt hemland. De flesta sökte sig till Serbien och åtskilliga lyckades verkligen ta sig dit trots alla svårigheter. De blevo utomordentligt hjärtligt mottagna — lik-

¹ Dessa tre kretsar ligga egendomligt nog samtliga söder om Savafloden, mellan denna och den nya gränsen till Italien. Det förefaller som om det hade varit tyskarna angeläget att just denna viktiga gränsszon, detta brohuvud, skulle vara bebott uteslutande av tyskar.

som för övrigt också en del kroater som hellre än att underkasta sig quislingregimen i sitt eget land sökte en fristad i Serbien. På den som själv bevittnat hur dessa flyktingar mottogos och härbärgerades i det av luftbombardemangen raserade Belgrad, vars egna invånare knappt hade tak över huvudet och bröd för dagen, gjorde serbernas hjälpsamhet och offervilja ett outplånligt intryck.

Vid germaniseringen har först och främst det högtstående, välorganiserade slovenska undervisningsväsendet helt förtyskats. Lärarna vid läroverk och högre undervisningsanstalter och ett hundratal folkskollärare kastades i fängelse eller deporterades. I deras ställe ha ett tusental tyska lärare och lärarinnor importerats. Och inte nog med att tyska blivit det enda undervisningspråket i skolorna; man har även anordnat obligatoriska kurser i tyska för vuxna genom »hemortsförbunden», och dessa kurser äro alla slovenor, som inte redan förut behärska tyska, tvungna att genomgå. Redan vintern 1941—42 motades 130,000 vuxna slovenor in i denna tvångsundervisning. Men även mot det slovenska språket överhuvud föres ett utrotningskrig utan någon misskund. Samtliga offentliga och halvprivata bibliotek liksom även alla större privata boksamlingar ha konfiskerats. På slovenska eller serbokroatiska tryckta böcker ha hopsamlats och offentligen bränts på torgen i städer och byar. Inga tidningar eller böcker, överhuvud inga trycksaker få numera utges på slovenska språket. Att använda slovenska i tryck är principiellt förbjudet. Slovenska språket får inte talas på allmänna gator och platser eller i offentliga lokaler; den som ertappas därmed riskerar det strängaste straff. Slovenska språket är på sin höjd förvisat till hemmen.

Sådant är slovenernas läge i Nyordningens Europa. Må läsaren sätta sig in i vad det innebär för ett kulturfolk att vid straffhot förbjudas att tala sitt eget tungomål.

Men inte nog därmed. Tiotusentals barn i åldern 2 till 10 år ha skickats till Tyskland för att effektivt »omskolas» i tysk miljö. Vilket öde 12,000 av dessa barn ha mött är okänt; föräldrarna ha inte deras adresser och ha inte hört något av dem efter borttransporten.

Dråpslag ha även riktats mot dem som varit den slovenska nationalkänslans bärare och lett det storartade folkbildnings- och folkupplysningsarbetet, d. v. s. i första hand det katolska prästerskapet och därjämte städernas borgerliga intelligens, två grupper som i ädel tävlan hållit slovenernas nationella medvetande levande under den habsburgska tiden. Av 764 präster i aktiv tjänst inom

det av tyskarna annekterade området ha de flesta kastats i fängelse eller förts till koncentrationsläger eller förvisats till Kroatien. Endast var tjugonde präst i den tyska delen av Slovenien torde få utöva sitt kall. Flertalet kyrkor äro stängda och gudstjänst kan endast hållas efter speciell anhållan hos de lokala myndigheterna. Den borgerliga intelligensen har det inte bättre ställt. Av mer än hundra advokater ha endast fyra tillåtits kvarstanna inom landet och blott en enda medgivits rätt att fortsätta sin verksamhet som advokat. Inom andra fria yrken är det ännu sämre ställt. Av slovenska skriftställare, journalister och konstnärer torde numera ingen enda befinna sig på fri fot i sitt eget land.

Sedan juni 1942 har den slovenska manliga ungdomen i stor utsträckning tvångsmobiliserats inte bara för arbete inom den tyska rustningsindustrin utan även för militär fronttjänstgöring. I Tunis ha de allierade i år tagit talrika nyrekryterade slovenska fångar, tillhörande inte bara italienska utan också tyska förband. Det slovenska manskapet har inte insatts i direkt vapentjänst — därtill saknade det givetvis både nödvändig träning och erforderlig kamplust — utan i stället använts för att rensa minfält och dylikt! Redan vid ingången av detta år hade ett antal slovenor och slovenskor i åldern mellan 16 och 40 år tvångsmobiliserats; antalet torde ha legat mellan 12,000 och 20,000. Men i mars i år har tvångsmobiliseringen avsevärt utsträckts: enligt förordningar, som utfärdats av områdets båda tyska gauleiter, skall hela den slovenska befolkningen mellan 16 och 50 år tvångsmobiliseras till »Europas försvar». Om någon tredskar komma alla övriga medlemmar av vederbörandes familj att häktas och avrättas.

Det nuvarande tyska förtrycket har utlöst en sådan förbittring, att slovenerna, Europas kanske fredligaste folk, gripit till vapen för att försöka värja sin rätt. Sabotagedåd mot järnvägslinjerna, som användas för axelns trupptransporter och mot industrialäggningar som av tyskarna utnyttjas för tillverkning av krigsmateriel och militära förnödenheter, höra till ordningen för dagen. Och följande de övriga jugoslavernas exempel ha också slovenerna öppnat guerillakrig i stor skala mot inkräktarna; partisangrupper ha bildats över hela landet och bekämpa ockupationstrupperna med oerhörd förbittring. Men det väpnade motståndet har naturligtvis framkallat fruktansvärda repressalier.

I närheten av byn Rasjitsa norr om Ljubljana hade i fjol två tyska polismän blivit dödade av guerillakrigare. När detta kom

till tyskarnas kännedom skickades en »straffexpedition» genast till byn, som räknade 65 boningshus och 521 invånare. Byn omringades, 64 av dess manliga bebyggare infångades och arkebuserades på kyrkplatsen. Därefter bombarderades byn så omsorgsfullt att vartenda hus jämnades med jorden. De överlevande deporterades sedan till okänd ort. I januari 1942 fick man för sig att guerillaskarorna fått understöd från byn Drazgosje, som räknade 88 boningshus och 444 invånare. Även denna by omringades av trupper och artilleri och utsattes för ett förödande bombardemang tills hela byn var jämnad med jorden. Senare påträffades 83 kvinnor och barn, som irrade omkring i den djupa snön i skogarna i närheten. De bortfördes till Tyskland och ha sedermera inte avhörts. Samtliga övriga invånare i byn hade dödats. Detta är ett par exempel. Fram till ingången av detta år hade inalles 28 byar förstörts av ockupationsmakten. 8,000 civila hade fått släppa livet till under »operationerna mot guerillakrigarna».

Dessutom har naturligtvis i Slovenien liksom i andra delar av Jugoslavien systemet att ta gisslan tillämpats så snart någon tysk soldat blivit dödad.¹

Våldsdåd av annat slag ha inte heller saknats. Alla minnesmärken, överhuvud alla tecken som vittnade om Sloveniens samhörighet med Jugoslavien ha förstörts — däribland den världsberömde jugoslaviske bildhuggaren Mestrovitjs staty över kung Peter I i Ljubljana — eller avlägsnats och spårlöst försvunnit.

Även slovenska kvinnor ha på många håll varit fullständigt rättslösa. Sålunda berättas det om, hur den tyska militären i maj 1941 i den lilla staden Kranj hopsamlade en mängd unga flickor på måfå på gatorna och i hemmen och förde dem till skolhuset, där man försåg dem med märket FOM (Freies Offiziersmädchen), resp. FMM (Freies Militärmädchen) på vänstra armen. Deras öde är sedan dess okänt. Liknande fall ha också rapporterats från andra garnisonsstäder.

Tillsammans beräknas det på slovenskt håll, att ungefär 200,000 eller en femtedel fallit offer för nyordningen, därav cirka 130,000 genom deportation, nära 40,000 genom flykt och cirka 20,000 genom

¹ Enbart under oktober månad 1942 avrättades sålunda i Maribor, den största staden inom den tyska zonen, 172 som gisslan hållna personer. Och i den lilla industristaden Celje hade dessförinnan — den 15 september — inte mindre än 150 personer arkebuserats som repressalie för att ett militärt transporttåg sprängts i luften; säkerligen hade inte många av dem, kanske inte en enda, haft någon förbindelse med utövarna av sabotaget eller ens förhandskännedom därom.

att fängslas eller föras till koncentrationsläger eller på arbetskommendering. Antalet avrättade enligt tyskt erkännande fram till 1 aug. 1942 utgör 1,973 personer.

Efter krigsutbrottet 1939 och sedan Jugoslavien förlorat sina tidigare möjligheter att för den goda grannsämjans skull påverka Italien skärpte italienarna sin denationaliseringspolitik i de slovenska gebiten. Särskilt slovenska intellektuella fördes då till koncentrationsläger i det inre av Italien. Ockupationen våren 1941 av södra delen av Slovenien stöddes av effektiv vapenmakt. För att kunna behärska en knapp kvarts miljon slovener förlade man fyra reguljära italienska divisioner jämte några tusen man milistrupper samt rikligt med gendarmeri och polis, i allt nära ett hundratusental italienare — mer än en uniformerad italienare på varje vuxen slovensk man — till »den autonoma provinsen Lubiana» (Ljubljana), som fick en överkommisarie i spetsen för förvaltningen. Det italienska väldet tedde sig, åtminstone på papperet, till en början emellertid tämligen milt. Privategendomen lämnades sålunda i stort sett oantastad, än mindre ville de katolska italienarna förgräpa sig på kyrkans rättigheter och ägodelar, och prästerskapet fick i regel fortsätta sin ämbetsutövning; slovenska kulturella organisationer kunde också i allmänhet fullfölja sin verksamhet, ehuru under överinseende av italienska kommissarier. Och i skolorna erkändes slovenskan som undervisningsspråk vid sidan av italienska. Det är därför inte att undra på att många slovener flydde från det till Tyskland »angeschlossene» området till det italienska gebitet.

Men dessa relativt lugna och gynnsamma förhållanden togo ett brått slut i början av fjolåret. I maj 1942 blev en italienska funnen dödad i Ljubljana. Utan att företaga någon grundlig undersökning läto myndigheterna genast skjuta 24 slovener, valda på måfå bland stadens borgare — senare lär det ha visat sig att kvinnan mördats av sin egen man i ett anfall av svartsjuka! I samma månad enleverades 48 unga flickor, tillhörande välsituerade familjer i Ljubljana, och fördes till den s. k. Belgiska kasernen i staden, där de missbrukades av de italienska officerarna. De arma flickornas föräldrar gjorde efteråt en framställning till påven; den ledde till att de skyldiga officerarna förflyttades till en annan garnison. Men därmed kunde ju det gjorda inte göras ogjort och hela Ljubljana sjöd av harm.

Dessa och liknande händelser på olika platser men också guerilla-

förbandens framgångar i övriga delar av Jugoslavien ledde till att allt flera slovenier inom den italienska zonen flydde till skogarna och upptog guerillakamp mot inkräktarna. Inom kort antog den allt hårdare former och fick allt större anslutning. Inalles 12,000 man beräknas ha anslutit sig till guerillastyrkorna inom den italienska zonen och det dröjde inte länge innan de lyckades tillkämpa sig fullständigt herravälde över de tre bergigaste och skogigaste kretsarna i sydöstra delen av området, Novo Mesto, Kotsjevje och Tsjernomelj. Följden blev naturligtvis de hårdaste repressalier från italiensk sida. Efter tyskt mönster infördes nu systemet med gisslan, som arkebuserades så snart någon sabotageakt inrapporterats eller väpnat motstånd förekommit på någon ort: bland dem som fallit offer för systemet torde finnas åtskilliga universitetsprofessorer, skriftställare, konstnärer, advokater — Sloveniens intellektuella elit. I motsats till tyskarna ha italienerna inte tillkännagivit namnen på de arkebuserade; otaliga slovenska familjer sväva därför i fasansfull ångest för de sinas öde.

I juni 1942 förkunnade Mussolini själv i ett tal i Gorizia (Goritssa) att en allmän offensiv mot guerillaförbanden skulle sättas i gång och hotade i samband därmed med repressalier »av samma slag som dem vilka romerska caesarer utövade mot motspänstiga barbarstammar genom att avliva samtliga deras manliga medlemmar». Kort efter detta tal utfärdades ett dekret som gav de italienska trupperna rätt att utan vidare skjuta ned envar som uppenbarade sig i närheten av järnvägslinjerna eller andra militära objekt. Nu börjades också med »rensningsaktioner» i stor stil; och enligt slovenerna utförde hemliga italienska agenter härvidlag själva sabotagehandlingar eller provocerade fram sådana från befolkningens sida, varefter dåden togos till intäkt för avrättningar och rensningar. I samband därmed röjdes »gator» om en kilometers bredd längs de viktigare järnvägslinjerna genom att all skog och annan växtlighet brändes för att skydda transporterna mot överfall från friskarornas sida. Hela distrikt förhärjades med eld och svärd — inalles har omkring en tredjedel av den odlade marken i den italienska zonen ödelagts. 158 byar ha jämnats med marken intill utgången av 1942. Det innebär att omkring 5,000 slovenska allmogefamiljer förlorat allt vad de hade och ägde, och att 20,000 människor gjorts husvilla. Och denna kamp mot »kommunisterna» har därtill enligt den italienske generalen Robattis rapporter fordrat 8,000 dödsoffer bland den civila befolkningen. Men därvid ha de italienska trupperna trots sin förkrossande nu-

merära och materiella överlägsenhet aldrig vågat inlåta sig på en öppen drabbning med väpnade guerillastyrkor utan alltid hållit sig på defensiven och i stället omringat och tillintetgjort byar och deras värnlösa befolkning.

Även andra metoder ha använts för att nedslå befolkningens motståndsvilja. Ett par tusen slovenier ha sålunda kastats i fängelse och ett par tiotusental ha deporterats till italienska koncentrationsläger, huvudsakligen till Padova, Tarvisio, Rinnacio och ett stort nyupprättat läger på ön Rab i den av Italien ockuperade delen av Dalmatien. Förhållandena i dessa koncentrationsläger äro fruktansvärda — enligt upplysningar som lämnats av representanter för den slovenska katolska kyrkan, vilka fått tillstånd att besöka dem. De internerade ha nödgats tillbringa även de kallaste vinterdagar under bar himmel utan annat skydd mot väder och vind än sina egna gångkläder och en del trasiga filter. Tyfus och andra infektionssjukdomar härja och ingen läkarvård har funnits att tillgå. Kosten är lika knapp som dålig: den dagliga matransonen består i regel av 100 gr. bröd och 50 gr. makaroni — fettämnen, kött och grönsaker förekomma nästan aldrig på matsedeln. Svältdöden hotar tusentals slovenier, i synnerhet på ön Rab, där förhållandena äro allra värst och där flera kvinnor och barn äro internerade. Bland dessa barn är dödlighetsprocenten skrämmande hög. Från Slovenien ha, trots det utomordentligt svåra försörjningsläget, tiotusentals matpaket sänts per post till interneringslägren. Så vitt de kyrkliga delegaterna kunnat fastslå, hade fram till början av detta år inte ett enda nått adressaterna utan »förkommit».

Det totala antalet offer för nyordningen ställer sig efter det senaste årets händelser relativt ungefär lika högt i den italienska zonen som i den tyska; också här kan man räkna med »avgång» av omkring en femtedel av hela befolkningen, eller 45,000 personer, varav ungefär 30,000 deporterats; antalet avrättade gisslan enligt den lokala pressen är 821 och antalet »kommunister» som avrättats 658.

I dessa på slovenskt håll hopsamlade siffror ha icke inbegripits de slovenier, som fallit offer i de områden, som annekterades av Italien redan 1919. Även där har frihetskampen flammats upp och inte kunnat nedslås. Under tiden från krigsutbrottet fram till utgången av 1942 har där ytterligare 197 gisslan arkebuserats och nära ett tiotusental deporterats. Därtill ha 19 byar med 835 boningshus jämnats med jorden. Slutligen kan nämnas att om-

Illyricus

kring 40,000 slovenier från detta område tvingats till aktiv italiensk militärtjänst, varvid de bl. a. använts för sådana farliga uppgifter såsom rensning av minfält och liknande.

Det öde, som drabbat de närmare 100,000 slovenerna under ungerskt herravälde, skiljer sig något men inte så mycket från det som drabbat deras olycksbröder under tyskt och italienskt välde. Även ungrarna ha försökt utplåna slovenskt språk och slovensk kultur i det område de annekterat. Sålunda har skolundervisningen madjariserats; inemot ett tusental intellektuella ha deporterats till det inre av Ungern. Den jugoslaviska agrarreformen, varigenom de feodala storgodsens styckades och fördelades på småbönder och lantarbetare, har upphävts och den ungerska lantadeln har återfått sina storgods.

Trots erövrarnas alla drakoniska åtgärder och blodiga represalier har slovenernas frihetsrörelse inte kunnat nedslås. Den behärskade och förvaltade i mars 1943 fortfarande kretsarna Novo Mesto och Kotsjevje nära kroatiska gränsen, liksom kretsarna Tsrni Vrh och Ilirska Bistritsa i Istrien nära den gamla gränsen mellan Italien och Jugoslavien; i de övriga delarna av det ockuperade området verka partisanförband oförtrutet och nya sabotagedåd utföras snart sagt dagligen, även i de större städernas och garnisonsorternas grannskap.

Det slovenska folket tycktes dödsdömt. Det har under de två senaste åren varit bortglömt av världen, liksom tidigare under tusen år av tyskt herravälde. Men dess hårda öden har inte förmått bryta dess livsvilja. Det har inte förlorat tron på sig självt, på sin rätt att leva, att tala sitt modersmål, att hävda sin folkliga kultur och sin nationella egenart. Även om axelmakterna skulle vinna en fullständig seger, skall det icke upphöra att hoppas på en ljusare framtid i frihetens och den sydslaviska gemenskapens tecken. Och skulle — vilket alla slovenier äro övertygade om — utvecklingen ta en annan riktning, vänta de att efter freden få se alla av slovenier bebyggda områden, alltså även Triest, förenade i en ny och större sydslavisk federation.